

Innhold

Forord	9
Forord til 2. utgave	11
DEL 1 KOMMUNIKASJON	13
Kapittel 1 Innledning	15
Om boka	17
Om kommunikasjon	18
Et utvidet relasjonsperspektiv	23
Kapittel 2 Gregory Bateson og hans anliggende	26
Om Gregory Bateson	26
Om en ny forståelse av virkeligheten	29
Vårt verdensbilde og Batesons ideer	31
Å plassere Bateson	32
Kapittel 3 Relasjoner	35
Sirkularitet og punkttering	35
Symmetrisk og komplementær interaksjon	38
En historie om symmetriske og komplementære relasjoner	41
Informasjon	43
Relasjon og læring	45
Menneske og maskin	47
Avsluttende kommentarer	49
Kapittel 4 Kontekst	50
Eksempler på kontekstforståelse	53
Kontekstforståelse i ulike sammenhenger	54
Historie og kontekst	55
Kultur og kontekst	55

Arbeidsplass og kontekst	57
Familier og kontekst	58
Kart og terreng	59
Avsluttende kommentarer	62
Kapittel 5 Analog og digital kommunikasjon	63
Analog kommunikasjon og det musiske	68
Bildende kunst	69
Musikk	70
Religion	71
Avsluttende kommentarer	72
Kapittel 6 Metakommunikasjon	73
Analog kommunikasjon som metakommunikasjon	74
Språklig uttrykt metakommunikasjon	75
Metalingvistisk	75
Metakommunikativt	77
Andre elementer som metakommuniserer	78
Avsluttende kommentarer	79
Kapittel 7 Læring	81
Læring 0	82
Læring I	83
Læring II	83
Læring III	85
Avsluttende kommentarer	86
Kapittel 8 Historier	87
Historie på ulike nivåer	88
Ulike typer historier	89
Avsluttende kommentarer	91
Kapittel 9 Avsluttende betraktninger om Batesons teori	92
Doble beskrivelser	92
Nivåer i kommunikasjonen	94

DEL 2 VEILEDNING	99
Kapittel 10 Innledning	101
Kommunikasjonsteori og systemisk veiledning	102
Om metakommunikasjon	103
Kapittel 11 Å starte en veiledningsgruppe	104
Henvendelsen	105
Det første møtet	106
Runder for å få informasjon	108
Gruppas sammensetning	112
Hvordan vi kan jobbe i veiledning	113
Mer praktiske spørsmål	114
Avslutning av det første møtet	115
Kapittel 12 Arbeidsmåter for en veileder	116
Før møtet	116
Åpning og avklaring	117
Å få fram temaer i veiledningen	121
Hvordan strukturere samtalen	123
Reflekterende team som struktur	125
Forskjellige modeller	126
Begynnelsen	128
Noen ideer bak det reflekterende teamet	128
Bateson: En forskjell som gjør en forskjell og	
Bülow-Hansens tre varianter av forskjeller	128
Bruk av historier som arbeidsverktøy	131
Bevitnende team som struktur	132
Bruk av tegninger som arbeidsverktøy	134
Kunstkort og skulpturer	138
Bruk av observasjonsramme som arbeidsverktøy	140
Bruk av spørsmål som arbeidsverktøy	144
Skriving som arbeidsverktøy	147
Kapittel 13 Dilemmaer veilederen kan møte	150
Avklaring av kontekst for veiledning	151
Ekspert- eller prosessveiledning	154

Hver gruppe er unik	156
Forholdet mellom veileder og gruppe	157
Veilederens kompetanse	160
Veilederens handlingstvang	162
Når veilederen ønsker å forandre	165
Metakommunikasjonen	168
Om private relasjoner	170
Kapittel 14 Det analoge nivået og veiledning	174
Å lytte	175
Skifte av nivåer	176
Humor i gruppa	177
Kapittel 15 Evaluering av veiledning	178
Om å rose	178
Evaluering når dere avslutter	179
Kapittel 16 Anbefalte veilederholdninger	183
Anerkjennelse	183
Forståelse	184
Bekreftelse	184
Åpenhet – kunne oppgi kontrollen	185
Selvrefleksivitet og avgrensethet	185
Nysgjerrighet	186
Etterord	187
Referanser	188
Register	192

Forord

Historien til denne boka startet i 1986. Etter mange års arbeid som pedagog i barne- og ungdomspsykiatrien var jeg student igjen. Jeg ville undersøke ideene bak den systemiske tradisjonen jeg hadde møtt, og fant fort fram til Gregory Bateson. Det var interessant lesning, og jeg bestemte meg for å sette meg inn i hans kommunikasjonsteori. Dette resulterte i mitt første skriftlige arbeid om Bateson: «Klasserommet – et spennende sted», der jeg analyserte kommunikasjonen i et klasserom i lys av Batesons begreper. Siden har jeg hatt med meg ideene og begrepene hans. De var sentrale både i det treårige prosjektet «Systemisk veiledning» som Maren Amlie og jeg hadde ved Sognsvann skole, Statens senter for barne- og ungdomspsykiatri 1988–1991, og da jeg skrev hovedoppgaven «Veiledning av lærere» i 1991 ved Pedagogisk forskningsinstitutt, Universitetet i Oslo.

Siden da har jeg hatt mange veiledningsoppdrag i ulike sammenhenger, jeg har arbeidet med planleggingsdager og personalmøter, der Batesons teori har vært det faglige innholdet. Jeg har særlig fordypet meg i kombinasjonen av kommunikasjonsteori og veiledning, og har vært så heldig å ha hatt undervisningsoppdrag, kurs og seminarer om dette temaet i mange ulike sammenhenger i de siste 10–15 årene.

Jeg har undervist tverrfaglige grupper i videreutdanning i veiledningspedagogikk, sykepleiere, helsesøstre, saksbehandlere i trykdestaten, ansatte i kriminalomsorgen, spesialpedagoger, lærere, veiledere, førskolelærere, ledere i idrettsforbundet, for å nevne noen, og jeg har opplevd at Gregory Batesons kommunikasjonsteori omfatter begreper som appellerer til folk. De kjenner seg igjen og opplever denne teorien som fruktbar i forhold til å se på den kommunikasjonen de selv er en del av.

Takk til Eva Johannessen som har inspirert og støttet meg siden hun var min veileder på slutten av 1980-tallet. Takk til forlagsredaktør Mariann Bakken, som har gitt nyttige og fruktbare tilbakemeldinger, og som positivt har stilt opp selv om tiden har gått.

Og takk til Per Jensen, som trofast har lest, kommentert, diskutert og inspirert både når det gjelder veiledning, undervisning, teoristudier og skriving.

Oslo, mars 2004

Inger Ulleberg

Forord til 2. utgave

I de ti årene som er gått siden *Kommunikasjon og veiledning* kom ut første gang, har jeg gjort mange nye veiledererfaringer og er blitt kjent med ny litteratur om veiledning. Feltet har vært i utvikling, og tilfanget på litteratur og metoder er stort. Noen av de nye erfaringene og innspillene har fått plass i denne boka, men endringene er ikke omfattende. Det teorigrunnlaget boka bygger på, har i disse ti årene fått økt oppmerksomhet. Artikkelsamlingen *Steps to an Ecology of Mind* kom ut på dansk i 2005 under tittelen *Mentale systemers økologi* (Bateson, 2005). Gregory Batesons yngste datter – Nora Bateson – har laget en film om sin far, og har ved flere anledninger vært i Norge og presentert filmen. I Oslo har Universitetet i Oslo, Høgskolen i Oslo og Akershus og Diakonhjemmet Høgskole arrangert to tverrfaglige Bateson-symposier i 2011 og 2013. Det siste ble filmet og vil bli tilgjengelig på NRK-Kunnskapskanalen. Gregory Batesons begreper og perspektiver er altså stadig inspirerende for nye grupper, og er fortsatt av interesse for veiledningsfeltet.

I denne utgaven av boka har jeg tatt inn en triadisk, treleddet modell for å understreke betydningen av relasjonen til *innholdet* i veiledningssamtalen. En modell for å understreke ulikheten og vekslingen mellom prosess- og ekspertveiledning er også presentert. I tillegg har noen nye arbeidsmåter for en veileder fått plass. En stor takk til alle studenter og veiledere som har lest boka og funnet den av interesse, og til alle studentene og veiledningsgruppene jeg har møtt i disse ti årene. Veiledning er for meg fortsatt en interessant, utfordrende og krevende virksomhet, og jeg blir aldri utlært!

Oslo, mai 2014

Inger Ulleberg